

gaganamajjhe punṇacando viya pākato jāto. Ath' ekadivasam Tathāgato pacchābhattam piṇḍapātapatikanto¹ bhikkhūnam ovādam datvā gandhakuṭim pāvisi. Bhikkhū ovādam gahetvā attano rattitṭhāna-divatṭhānesu² divasabbhāgam khepetvā sāyaṇhasamaye³ dhammasabbhāyam sannipativā „āvuso, Devadattena attano abuddhabhāvena c' eva khantimettādīnaṃ ca abhāvena Kumārakassapathero ca therī⁴ ca manam⁵ nāsita, Sammāsambuddho pana attano dhammarājatāya c' eva khantimettānuddayasampattiyā ca ubhinnam pi tesam paccayo jāto“ ti Buddhagūṇe vaṇṇayamānā nisīdimsu. Satthā Buddhalīhāya⁶ dhammasabham āgantvā paññattāsane⁷ nisīditvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchi. „Bhante tumhākam eva guṇakathāyā“ 'ti sabbam ārocayimsu. „Na bhikkhave Tathāgato idān' eva imesam ubhinnam paccayo ca patitṭhā ca jāto, pubbe pi aho si yevā“ 'ti. Bhikkhū tass' atthassāvibhāvattṭhāya Bhagavantam yācimsu. Bhagavā bhavantarena paṭicchannam kāraṇam pākataṃ akāsi:

Atīte Bārāṇasiyam Brahma datte rajjam kārayamāne Bodhisatto migayoniyam paṭisandhim gaṇhi. So mātu kucchito nikkhanto suvaṇṇavaṇṇo aho si, akkhīni c' assa maṇigūlasadisāni⁸ ahesum, siṅgāni rajatavaṇṇāni, mukham rattakambalapuñjavannaṃ, hatthapādapariyantā lākhā parikkammakatā viya, vāladhī camarassa viya aho si, sarīram pan' assa mahantaṃ assapotakappamānaṃ⁹ aho si. So pañcasatamigaparivāro araṇṇe¹⁰ vāsam kappesi nāmena Nigrodhamigarājā nāma. Avidūre pan' assa aṇṇo¹¹ pi pañcasatamigaparivāro Sākhā migo nāma vasati, so pi suvaṇṇavaṇṇo va aho si. Tena samayena Bārāṇasirājā¹² migavadhapasuto¹³ hoti, vinā maṃsena na bhuñjati, manussānam kammacchedam¹⁴ katvā sabbe¹⁵ negamajānapade¹⁶ sannipātetvā devasikam migavam gacchati. Manussā cintesum; „ayam rājā amhākam kammacchedam karoti, yan nūna mayam

¹ C^s -paṭipakkanto. ² C^k C^s -divatṭhānesu. ³ C^k C^v sāyanha-. ⁴ C^k therī.

⁵ C^s manena. ⁶ C^s -līhāya, C^k -līhāya. ⁷ C^v paññattā. ⁸ C^s maṇigūla-

⁹ C^s -mānaṃ, C^v -potappamānaṃ. ¹⁰ C^k C^v araṇṇe. ¹¹ C^v aṇṇo. ¹² C^k -sī-

¹³ C^s migavadhapasuto. ¹⁴ C^s kammacchedam. ¹⁵ C^s omits sabbe. ¹⁶ C^s C^v -janapade.

uyyāne migānaṃ nivāpaṃ vapitvā¹ pāṇīyaṃ² sampādetvā bahu-
 mige uyyāne pavesetvā dvāraṃ bandhitvā raṇṇo³ niyyādemā⁴“
 'ti te sabbe uyyāne nivāpaṭṭhaṃ⁵ ropetvā udakaṃ sampādetvā
 dvāraṃ yojāpetvā nāgare ādāya muggarādinānāvudhahatthā⁶
 araṇṇaṃ⁷ pavisitvā mige pariyesamānā „majjhe t̥hite mige
 gaṇhissāmā⁸“ 'ti yojanamattaṃ t̥hānaṃ parikkhipitvā saṃkhi-
 pamānā Nigrodhamiga - Sākhāmigānaṃ vasanaṭṭhānaṃ majjhe
 katvā parikkhipiṃsu. Atha naṃ migagaṇaṃ disvā rukkha-
 gumbādayo ca bhūmiṃ ca muggarehi paharantā migagaṇaṃ
 gahanat̥ṭhānato nīharitvā asisattidhanuādīni⁹ āvudhāni uggiritvā
 mahānādaṃ nadantā naṃ migagaṇaṃ uyyānaṃ pavesetvā
 dvāraṃ pidhāya rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva, nibaddhaṃ
 migavaṃ gacchantā amhākaṃ kammaṃ nāsetha, amhehi araṇ-
 ṇato¹⁰ mige ānetvā tumhākaṃ uyyānaṃ pūritaṃ, ito paṭṭhāya
 tesāṃ maṃsaṃ khādatha“ 'ti rājānaṃ āpucchitvā pakkamiṃsu.
 Rājā tesāṃ vacanaṃ sutvā uyyānaṃ gantvā mige olokento dve
 suvaṇṇamige disvā tesāṃ abhayaṃ adāsi. Tato paṭṭhāya pana
 kadāci sāmaṃ gantvā ekamigaṃ vijjhितvā āneti, kadāci 'ssa
 bhattakārako gantvā vijjhितvā āharati. Migā dhanuṃ disvā va
 maraṇabhayena t̥jjitā palāyanti, dve tayo pahāre labhitvā
 kilamanti pi gilānāpi honti maraṇaṃ pi pāpuṇanti. Migagaṇo
 taṃ pavattim̄ Bodhisattassa ārocesi. So Sākhāṃ pakkosāpetvā
 āha: „samma, bahū¹¹ migā nassanti, ekaṃsena maritabbe sati¹²
 ito paṭṭhāya mā kaṇḍena mige vijjhantu, dhammagāṇṭhikaṭṭhāne¹³
 migānaṃ vāro¹⁴ hotu, ekadivasaṃ mama parisāya vāro pāpuṇātu,
 ekadivasaṃ tava parisāya vāro pāpuṇātu, vārappatto migo
 gantvā dhammagāṇṭhikāya¹⁵ sisāṃ t̥hapetvā nipajjatu, evaṃ
 sante migā vaṇitā¹⁶ na bhavissantīti“ . So „sādhū“ 'ti sam-
 patiechi. Tato paṭṭhāya vārappatto va migo gantvā dhamma-

¹ C^s vasitvā. ² C^s C^v pāṇīyaṃ. ³ C^v raṇṇo. ⁴ C^s niyyā-. ⁵ C^s -tanāṃ, C^v
 -tināṃ. ⁶ C^s -nānāyudha-. ⁷ C^k C^v araṇṇaṃ. ⁸ C^s gaṇhi-. ⁹ C^s -ādīni.
¹⁰ C^k C^v araṇṇato. ¹¹ C^v bahu. ¹² C^s ekaṃsenassitabbe sati. ¹³ C^k C^s
 -gaṇḍika-. ¹⁴ C^k dvāro. ¹⁵ C^k C^s -gaṇḍi-, C^v -gaṇḍhi-. ¹⁶ C^s vaṇitā.

gaṇṭhikāya¹ gīvaṃ t̥hapetvā nipajjati. Bhattakārako āgantvā tattha nipannakam eva gahetvā gacchati. Ath' ekadivasam Sākhāmiḡassa parisāya ekissā gabbhinīmiḡiyā² vāro pāpuṇi. Sā Sākhāmi upasamkamitvā „sāmi, aham pi gabbhinī³, puttakam vijāyitvā dve janā vāram gamissāma, mayham vāram atikkamehīti“ āha. So „na sakkā tava vāram aññesam⁴ pāpetum, tvam eva tuyham pattam jānissasi, gacchāhīti“ āha. Sā tassa santikā anuggaham alabhamānā Bodhisattam upasamkamitvā tam attham ārocesi. So tassā vacanam sutvā „hotu, gaccha tvam, ahan te vāram atikkamessāmīti“ sayam gantvā dhammagāṇṭhikāya⁵ sīsam katvā nipajji. Bhattakārako tam disvā „laddhābhayo migarājā gaṇṭhikāya⁶ nipanno, kin nu kāraṇam“ ti vegena gantvā rañño⁷ ārocesi. Rājā tāvad eva ratham āruya mahantena parivārena āgantvā Bodhisattam disvā āha: „samma migarāja⁸, nanu mayā tuyham abhayam dinnam, kasmā tvam⁹ idha nipanno“ ti. „Mahārāja, gabbhinī¹⁰ migī¹¹ āgantvā¹² „mama vāram aññassa¹³ pāpehīti“ āha, na sakkā kho pana mayā ekassa maraṇadukkham aññassa¹⁴ upari pakkhipitum, sv-āham attano jīvitam tassā datvā tassā santakam maraṇam gahetvā idha nipanno, mā aññam¹⁵ kiñci āsamkittha mahārājā“ ti. Rājā āha: „sāmi suvaṇṇavaṇṇamigārāja¹⁶, mayā tādiso khantimettānuddayasampanno manussesu pi na diṭṭhapubbo, tena te pasanno 'smi, utthehi, tuyhañ ca tassā ca abhayam dammīti“ „Dvīhi abhaye laddhe avasesā kiṃ karissanti narindā“ ti. „Avasesānam pi abhayam damma¹⁷ sāmīti“ „Mahārāja, evam pi uyyāne yeva migā abhayam labhissanti, sesā kiṃ karissantīti“ „Etesam pi abhayam dammi sāmīti“ „Mahārāja, migā tāva abhayam labhantu, sesā catuppadā kiṃ karis-

¹ C^v -gaṇṭhikāya, C^s -gaṇṭhikāya. ² C^s gabbhinī-. ³ C^s gabbhinī. ⁴ C^k C^v aññesam. ⁵ all three MSS. -gaṇṭhi-. ⁶ all three MSS. gaṇṭhi-. ⁷ C^k C^v rañño. ⁸ C^s -rājā. ⁹ C^k tuvam. ¹⁰ C^s C^v gabbhinī. ¹¹ C^s migī. ¹² C^s gantvā. ¹³ C^k C^v aññassa. ¹⁴ C^k aññassa. ¹⁵ C^k C^v aññam. ¹⁶ C^s svanna-vaṇṇamigārāja. ¹⁷ C^v dammi.

santīti“ . „Etesam pi abhayaṃ dammi sāmīti“ . „Mahārāja, catuppadā tāva abhayaṃ labhantu, dvijagaṇā kiṃ karissantīti“ . „Etesam pi¹ dammi sāmīti“ . „Mahārāja, dvijagaṇā² tāva abhayaṃ labhissanti, udake vasantā macchā kiṃ karissantīti“ . „Etesam pi abhayaṃ dammi sāmīti“ . Evaṃ Mahāsatto rājānaṃ sabbasattānaṃ abhayaṃ yācitvā uṭṭhāya rājānaṃ pañcasu sīlesu patitṭhāpetvā „dhammaṃ cara mahārāja, mātāpītuṃ³ puttadhītāsu brāhmaṇagahapatikesu negamajānapadesu⁴ dhammaṃ caranto samaṃ caranto⁵ kāyassa bhedaṃ sugatīṃ Saggāṃ lokaṃ gamissasīti“⁶ rañño Buddhalīhāya⁷ dhammaṃ desetvā katipāhaṃ uyyāne vasitvā rañño⁸ ovādaṃ datvā migagaṇa-parivuto araṇṇaṃ⁹ pāvisi. Sāpi kho migadhenu pupphakaṇṇikasadisāṃ puttāṃ vijāyi. So kīlamāno¹⁰ Sākhāmagassa santikaṃ gacchati. Atha naṃ mātā tassa santikaṃ gacchantāṃ divsā „putta, ito paṭṭhāya mā etassa santikaṃ gaccha, Nigrodhassa¹¹ eva santikaṃ gaccheyyāsīti“ ovaḍanti¹¹ imaṃ gātham āha:

Nigrodham eva seveyya, na Sākhā³ upasaṃvase,
Nigrodhasmiṃ mataṃ seyyo yañce Sākhāsmiṃ³ jīvitan ti. 11.

Tattha nigrodham eva seveyyā ti tāta tvaṃ vā añño¹² vā attano hitakāmo Nigrodham eva seveyya bhajeyya upasaṃkameyya, na sākhā upasaṃvase ti Sākhāgāṃ pana na upasaṃvase, upagamma na saṃvaseyya, etaṃ nissāya jīvikaṃ na kappeyya, nigrodhasmiṃ mataṃ seyyo ti Nigrodharañño¹³ pādamaḷe maraṇaṃ pi seyyo varaṃ uttamaṃ, yañce sākhāsmiṃ jīvitan ti yaṃ pana Sākhassa santike jīvitaṃ taṃ n' eva seyyo na varaṃ na uttamaṃ ti attho.

Tato paṭṭhāya ca pana abhayaladdhakā migā manussānaṃ sassāni khādanti. Manussā „laddhābhayā ime migā“ ti paharituṃ vā palāpetuṃ vā na visahanti. Te rājaṅgaṇe¹⁴ sannipatitvā rañño¹⁵ taṃ atthaṃ ārocesuṃ. Rājā „mayā pasannena

¹ C^v adds abhayaṃ. ² C^v dvijagaṇā. ³ so all three MSS. ⁴ C^v -janapadesu. ⁵ C^s omits samaṃ caranto. ⁶ C^k gamissanti corrected to gamissasīti, C^s gamissatīti. ⁷ C^s -līhāya. ⁸ C^k C^v rañño. ⁹ C^k C^v araṇṇaṃ. ¹⁰ C^s kīla-. ¹¹ C^k C^s ovaḍanti. ¹² C^v añño. ¹³ C^k C^v -rañño. ¹⁴ C^s rājaṅgaṇe, C^v rājaṅgaṇe. ¹⁵ C^v rañño.

Nigrodhamigavarassa varo dinno, ahaṃ rajjaṃ jaheyyaṃ¹ na ca taṃ² paṭiññaṃ³, gacchatha, na koci mama vijjite mige paharituṃ labhatīti⁴. Nigrodhamigo taṃ pavattiṃ sutvā migagaṇaṃ sannipātāpetvā „ito paṭṭhāya paresaṃ sassaṃ khādituṃ na⁴ labhathā“⁵ ti mige vāretvā manussānaṃ ārocāpesi: „ito paṭṭhāya sassakārakamanussā sassarakkhanatthaṃ⁵ vatim⁶ mā karontu, khettaṃ pana āvijjhivā⁷ paṇṇasaññaṃ⁸ bandhantū“⁹ ti. Tato paṭṭhāya kira khettesu paṇṇabandhanasaññaṃ⁹ udapādi, tato paṭṭhāya paṇṇasaññaṃ¹⁰ atikkamanakamigo nāma n' atthi, ayaṃ kira nesaṃ Bodhisattato laddhaovādo. Evaṃ migagaṇaṃ ovaditvā Bodhisatto yāvātāyukaṃ thatvā saddhīm migehi yathākammaṃ gato. Rājāpi Bodhisattassa ovāde thatvā puññāni¹¹ katvā yathākammaṃ gato.

Satthā „na bhikkhave idān' evāhaṃ theriyā ca Kumārakassapassa¹² ca avassayo, pubbe pi avassayo evā“¹³ ti imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā catusaccadhammaḍḍesaṇaṃ vinivaṭṭetvā dve vatthūni kathetvā anusandhīm ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Sākhmigo Devadatto ahoṣi, parisāpi 'ssa Devadattaparisa va¹², migadhenu therī¹³ ahoṣi, putto Kumārakassapo, rājā Anando, Nigrodhamigarajā pana aham eva ahoṣin“¹⁴ ti. Nigrodhamigajā takkaṃ.

3. Kaṇḍinajātaka.

Dhirathu kaṇḍinaṃ sallaṇaṃ ti. Idam Satthā Jetavane viharanto purāṇadutiyaikapalobhanaṃ ārabha kathesi. Taṃ Atṭhanipāte Indriyajātaka āvibhavissati. Bhagavā pana taṃ bhikkhuṃ etad avoca: „bhikkhu pubbe pi tvaṃ etaṃ mātugāmaṃ nissāya jīvitaṃ takkhaṃ patvā vitaccikesu¹⁴ aṅgāresu pakko“¹⁵ ti. Bhikkhū tass' atthassāvibhāvattāya Bhagavantaṃ yācimsu. Bhagavā bhavantarena paṭicchannaṃ kāraṇaṃ pākataṃ akāsi. Itoparaṃ pana bhikkhūnaṃ

¹ C^s haheyyaṃ. ² C^k naṃ. ³ C^s paṭiññaṃ. ⁴ C^k omits na. ⁵ so C^s C^v, C^k -rakkhana. ⁶ C^k tim. ⁷ C^s avijjhivā. ⁸ C^k paṇṇasaṃ, C^v paṇṇasaññaṃ, C^s paṇṇasaññaṃ. ⁹ C^s paṇṇa-, C^k C^v -saññaṃ. ¹⁰ C^k C^v -saññaṃ, C^s paṇṇasaññaṃ. ¹¹ C^k C^v puññāni. ¹² C^s ca. ¹³ C^s C^v therī. ¹⁴ C^v vitaccikesu, C^s vitakaccikesu.